

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 8/2023-28

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla a sudcov Petra Straku a Martina Vernarského (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpeného JUDr. Jiřím Martausom, advokátom, 1. mája 113/19, Liptovský Mikuláš, proti rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 3Tdo/40/2022 z 9. novembra 2022 takto

r o z h o d o l :

1. Rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 3Tdo/40/2022 z 9. novembra 2022 vo výroku II a III **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľa na osobnú slobodu podľa čl. 17 ods. 1, 2 a 5 Ústavy Slovenskej republiky a právo sťažovateľa na slobodu podľa čl. 5 ods. 1 písm. c) a ods. 3 a 4 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 3Tdo/40/2022 z 9. novembra 2022 vo výroku II a III **z r u š u j e**.
3. Najvyšší súd Slovenskej republiky **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľovi trovy konania **410,92 eur** a zaplatiť ich právnenému zástupcovi sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.
4. Ústavnej sťažnosti vo zvyšnej časti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 15. decembra 2022 domáha vyslovenia porušenia základného práva na osobnú slobodu zaručeného v čl. 17 ods. 1, 2 a 5 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na slobodu zaručeného v čl. 5 ods. 1 písm. c) a ods. 3 a 4 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) druhým výrokom a tretím výrokom rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) označeným v záhlaví tohto uznesenia (ďalej len „napadnutý rozsudok“). Navrhuje oba napadnuté výroky zrušiť, nariadiť jeho prepustenie z väzby a priznať mu finančné zadost'učinenie 10 000 eur.

2. Ústavný súd ústavnú sťažnosť sťažovateľa uznesením č. k. III. ÚS 8/2023-13 z 12. januára 2023 prijal na ďalšie konanie v celom rozsahu.

II.

Skutkové východiská

3. Rozsudkom Okresného súdu Žilina č. k. 28Tk/2/2015 zo 16. júna 2016 (ďalej len „rozsudok okresného súdu“) bol sťažovateľ v spojení s uznesením Krajského súdu v Žiline (ďalej len „krajský súd“) č. k. 3To/91/2016 z 2. marca 2017 uznaný vinným z obzvlášť závažného zločinu vraždy v štádiu pokusu podľa § 14 ods. 1 Trestného zákona a § 145 ods. 1 a 2 písm. c) Trestného zákona, zo zločinu nedovoleného ozbrojovania a obchodovania so zbraňami podľa § 294 ods. 2 Trestného zákona a prečinu nedovoleného ozbrojovania a obchodovania so zbraňami podľa § 294 ods. 1 Trestného zákona na tom skutkovom základe, že pri policajnom zákroku proti jeho osobe vykonávanom na základe príkazu na zatknutie najmenej štyrikrát vystrelil na zasahujúcich policajtov, kde jedného policajta priamo ohrozil na živote, pričom súčasne mal v držbe v rozpore so zákonom strelivo a zakázanú zbraň.

4. Proti uzneseniu krajského súdu podali sťažovateľ a jeho brat [REDAKOVANÉ] dovolania, ktoré najvyšší súd uznesením č. k. 4Tdo/40/2018 z 19. marca 2019 podľa § 382 písm. c) Trestného poriadku odmietol.

5. Brat sťažovateľa a následne sťažovateľ podali proti uzneseniu krajského súdu ďalšie dovolania z dôvodu podľa § 371 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku. Najvyšší súd ich uznesením č. k. 3Tdo/71/2020 z 2. júna 2021 podľa § 392 ods. 1 Trestného poriadku zamietol.

6. Proti uzneseniu o dovolaní z 2. júna 2021 podal sťažovateľ ústavnú sťažnosť, ktorej ústavný súd nálezom č. k. I. ÚS 322/2022 zo 17. augusta 2022 vyhovel. V predmetnom náleze ústavný súd vyslovil, že uznesením o dovolaní z 2. júna 2021 bolo porušené základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a základné právo nebyť odňatý zákonnému sudcovi podľa čl. 48 ods. 1 ústavy a čl. 38 ods. 1 Listiny o ochrane základných práv a slobôd. Avizované uznesenie ústavný súd zrušil a vec vrátil najvyššiemu súdu na ďalšie konanie.

7. Po zrušení rozhodnutia nálezom ústavného súdu najvyšší súd prvým výrokom napadnutého rozsudku podľa § 386 ods. 1 Trestného poriadku v spojitosti s § 371 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku vyslovil porušenie zákona v neprospech sťažovateľa, zrušil uznesenie krajského súdu a ďalšie rozhodnutia naň obsahovo nadväzujúce, ak vzhľadom na zmenu, ku ktorej došlo, stratili podklad a vec vrátil krajskému súdu na opätovné prerokovanie a rozhodnutie. Zároveň druhým výrokom a tretím výrokom napadnutého rozsudku s poukazom na § 380 ods. 2 Trestného poriadku vzal sťažovateľa do väzby z dôvodu podľa § 71 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku, pričom väzbu dohľadom probačného a mediačného úradníka podľa § 80 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku nenahradil.

III.

Argumentácia sťažovateľa

8. Namietané porušenie označených práv sťažovateľ odôvodňuje tým, že najvyšší súd rozhodoval o jeho väzbe v dovolacom konaní bez jeho osobnej účasti, bez predošlého vypočutia,

bez upovedomenia o termíne neverejného zasadnutia, na ktorom sa rozhodovalo o spomenutej väzbe, a bez predošlého oznámenia predmetu avizovaného neverejného zasadnutia.

9. V podrobnostiach sťažovateľ uvádza, že § 380 ods. 2 Trestného poriadku predpisuje pre dovolacie konanie obligatórne rozhodovanie o väzbe, z ktorého môže vyplynúť vzatie do väzby alebo nevzatie do väzby, nie však obligatórna väzba. Ďalej sťažovateľ podotýka, že v predmetnom trestnom konaní nebol doteraz vzatý do väzby, takže pred žiadnym z konajúcich súdov nebol o väzbe vypočutý.

IV.

Vyjadrenie najvyššieho súdu

10. Najvyšší súd najskôr podčiarkuje, že napadnutým rozsudkom rozhodol podľa § 382a Trestného poriadku na neverejnom zasadnutí. O tom, či sa dovolanie prerokuje na verejnom zasadnutí alebo neverejnom zasadnutí, rozhoduje predseda senátu. Ten nemá pri určení termínu neverejného zasadnutia povinnosť nariadiť eskortu odsúdeného z výkonu trestu odňatia slobody, upovedomiť odsúdeného, jeho obhajcu, prokurátora a umožniť im účasť na neverejnom zasadnutí pre prípad vyhovenia dovolaniu podľa § 382a Trestného poriadku a na to sa upínajúcu potrebu rozhodovania o väzbe. Takýmto výkladom Trestného poriadku by stratili význam ustanovenia o možnosti rozhodovania o dovolaní na neverejnom zasadnutí.

11. Rozhodovanie o dovolaní na neverejnom zasadnutí zaručuje rýchlejšie konanie. Ak by senát, dospejúc na neverejnom zasadnutí k záveru o potrebe vyhovenia dovolaniu, neverejné zasadnutie odročil na účel vyluču odsúdeného k otázke väzby, rozhodnutie by oddialil. Súčasne by takto udržiaval nezákonný stav držania odsúdeného vo výkone trestu odňatia slobody na základe rozhodnutia, voči ktorému dospel k záveru o jeho nezákonnosti.

12. Podľa najvyššieho súdu je špecifickosť väzby podľa § 380 ods. 2 Trestného poriadku daná aj tým, že dĺžka jej trvania sa posudzuje samostatne a nezávisle od väzby v pôvodnom konaní (§ 380 ods. 3 Trestného poriadku). Najvyšší súd uvádza, že dôvod väzby podľa § 71 ods. 1 písm. a) až c) Trestného poriadku nemusí byť v tomto prípade daný. Pre dôvodnosť väzby v dovolacom konaní treba navyše zohľadňovať aj konkrétne dôvody, pre ktoré je rozhodnutie na dovolanie rušené. Dôvod vyhovenia dovolaniu nevyhnutne nemusí atakovať otázku viny, najmä v prípade procesných a v ďalšom postupe odstrániteľných pochybení. Dôvod väzby potom musí vo zvýšenej miere zohľadňovať závažnosť trestnej činnosti a potrebu ochrany spoločnosti, ako aj osobné pomery pôvodne odsúdeného.

13. Napokon najvyšší súd zdôrazňuje, že obvinený, ktorý bol postupom podľa § 380 ods. 2 Trestného poriadku vzatý do väzby, neutrpí ujmu v dôsledku nevypočutia pred rozhodnutím o väzbe, pretože už momentom rozhodnutia o vzatí do väzby nastupuje do práva žiadať o prepustenie z väzby podľa § 79 ods. 3 Trestného poriadku. Tým má možnosť vlastnou procesnou aktivitou dosiahnuť súdny prieskum dôvodnosti ďalšieho trvania väzby.

14. Najvyšší súd navrhuje ústavnej sťažnosti nevyhovieť.

15. Sťažovateľ v ústavným súdom ustanovenej lehote nezaujal stanovisko k vyjadreniu najvyššieho súdu.

V.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

16. Podstatou podanej ústavnej sťažnosti je námietka rozhodovania o väzbe sťažovateľa v dovolacom konaní bez jeho osobnej participácie na predmetnom rozhodovaní, bez jeho predošlého vypočutia a bez upovedomenia o termíne a predmete tohto rozhodovania.

17. Účel rozhodovania súdu na neverejnom zasadnutí a verejnom zasadnutí je na rozdiel od hlavného pojednávania, ktorého primárny účel je Trestným poriadkom homogénne determinovaný na riešenie otázok týkajúcich sa viny a trestu obžalovaného, vymedzený diferencovane a taktiež do značnej miery heterogénne. Kým podľa § 291 Trestného poriadku na verejnom zasadnutí rozhoduje súd, ak to Trestný poriadok explicitne ustanovuje, podľa § 301 Trestného poriadku na neverejnom zasadnutí rozhoduje senát tam, kde nie je Trestným poriadkom predpísané, že sa rozhoduje na hlavnom pojednávaní, respektíve verejnom zasadnutí. Z uvedenej systematiky jednotlivých foriem rozhodovania nepochybne vyplýva, že aplikácia neverejného zasadnutia je daná v prípadoch, ak Trestný poriadok predpokladá vydanie meritórneho alebo procesného rozhodnutia, avšak samotný proces predchádzajúci jeho vydaniu sa neviaže striktne na formu upravujúcu priebeh hlavného pojednávania a verejného zasadnutia (m. m. napr. IV. ÚS 50/2020).

18. Neverejné zasadnutie v pravom slova zmysle sa podľa pravidla vykonáva v prípadoch, ak nie je potrebné prerokovať vec za účasti procesných strán, a taktiež v prípadoch, ak pred konkrétnym rozhodnutím už nie je potrebné vykonať žiadne osobné dôkazy. Z uvedeného pravidla však existujú v súlade s § 302 ods. 2 Trestného poriadku v spojitosti s § 304 ods. 2 Trestného poriadku výnimky. Totiž aj keď sa neverejné zasadnutie vykonáva prevažne o najmenej významných otázkach trestného konania, Trestný poriadok umožňuje súdu v niektorých prípadoch touto formou riešiť aj otázky týkajúce sa najzávažnejších zásahov do základných práv a slobôd. Jedným z týchto prípadov je aj rozhodovanie senátu o väzbe v dovolacom konaní. Práve za uvedenej procesnej situácie je potrebné uplatniť jednu z výnimiek z generálneho ustanovenia § 302 ods. 1 Trestného poriadku, podľa ktorého sa neverejné zasadnutie koná iba za prítomnosti všetkých členov senátu a zapisovateľa. Podľa tejto výnimky uvedenej v prvej vete § 302 ods. 2 Trestného poriadku (časť medzi bodkočiarkami) sa má pri rozhodovaní o väzbe právo zúčastniť sa na neverejnom zasadnutí aj prokurátor, obvinený a jeho obhajca. Zmyslom uvedenej obligatórnej výnimky je umožniť na neverejnom zasadnutí účasť aj procesným stranám, resp. iným subjektom trestného konania (prokurátorovi, obvinenému a jeho obhajcovi) v prípadoch, ak zákon síce pre konkrétne rozhodovanie vymedzuje formu neverejného zasadnutia, avšak pre dodržanie ústavnosti a zákonnosti postupu a rozhodnutia je potrebné prejednať určité otázky v širšom okruhu zúčastnených subjektov (porovnaj IV. ÚS 50/2020). Z uvedeného dôvodu sa nemožno stotožniť s názorom najvyššieho súdu o strate významu ustanovení o možnosti rozhodovania o dovolaní na neverejnom zasadnutí a súvisiacimi argumentmi prezentovanými vo vyjadrení k ústavnej sťažnosti.

19. Osobitne, pokiaľ ide o nevypočutie sťažovateľa, ústavný súd uvádza, že rozhodnutie dovolacieho súdu o väzbe obvineného podľa § 380 ods. 2 Trestného poriadku je rozhodnutím o väzbe v zmysle § 72 ods. 1 Trestného poriadku a pokiaľ v § 380 Trestného poriadku nie je uvedené inak, vzťahuje sa naň úprava rozhodovania o väzbe uvedená v § 72 ods. 3 Trestného

poriadku. Podľa uvedeného ustanovenia v dovolacom konaní platí, že pred rozhodnutím o väzbe musí byť obvinený vypočutý predsedom senátu, ktorý potom umožní sudcom, prokurátorovi a obhajcovi položiť obvinenému otázky týkajúce sa rozhodnutia o väzbe. Bez výsluchu obvineného možno rozhodnúť o väzbe len vtedy, ak výslovne požiadal, aby sa konalo v jeho neprítomnosti alebo ak zdravotný stav obvineného neumožňuje jeho výsluch (m. m. napr. II. ÚS 597/2012, IV. ÚS 161/2020). Pre ústavný súd je podstatné, aby bolo obvinenému postupom dovolacieho súdu skutočne umožnené spoznať dôvody, ktoré majú viesť k jeho vzatiu do väzby, a účinne vznášať argumenty proti nim. Len taký postup zodpovedá vo svetle čl. 5 dohovoru a čl. 17 ústavy ústavne konformnému a medzinárodno-právne konformnému výkladu pojmu „vypočutie obvineného“ obsiahnutého v § 72 ods. 3 Trestného poriadku (m. m. napr. II. ÚS 597/2012; vo výsledku zhodne aj nález Ústavného súdu Českej republiky č. k. II. ÚS 1681/08 z 24. novembra 2009).

20. Zistená nezákonnosť v postupe najvyššieho súdu, ktorý rozhodol o väzbe sťažovateľa v dovolacom konaní bez jeho osobnej participácie na predmetnom rozhodovaní, bez jeho predošlého vypočutia a bez upovedomenia o termíne a predmete rozhodovania, je podľa názoru ústavného súdu ústavne neudržateľná. Z uvedeného dôvodu ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovel a podľa čl. 127 ods. 2 ústavy zrušil napadnutý rozsudok v jeho druhom výroku a treťom výroku. Nevyužil však právomoc vrátiť vec najvyššiemu súdu na ďalšie konanie podľa § 133 ods. 3 písm. b) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“), keďže sťažovateľ podaním doručeným ústavnému súdu 26. apríla 2023 oznámil, že na základe rozhodnutia krajského súdu č. k. 2To/73/2022-917 z 20. decembra 2022 bol sťažovateľ prepustený z väzby so súčasným nástupom na výkon trestu odňatia slobody, ktorý mu bol uložený v inom trestnom konaní. Ďalšie rozhodovanie o väzbe (hoci aj spojené s odstránením identifikovanej procesnej vady) preto stratilo právny význam. Z rovnakého dôvodu bolo bez právneho významu rozhodovať o návrhu sťažovateľa, aby ústavný súd nariadil jeho prepustenie z väzby. V tejto časti navyše sťažovateľ už uvedeným podaním doručeným ústavnému súdu 26. apríla 2023 vzal svoju ústavnú sťažnosť späť. Ústavný súd nepovažoval za nutné reagovať na čiastočné späťvzatie formálnym zastavením konania podľa § 127 zákona o ústavnom súde, keďže nariadenie prepustenia z väzby je v ústave i v zákone o ústavnom súde formulované ako fakultatívny („môže“) prostriedok slúžiaci dovŕšeniu procesu poskytovanej ochrany základným právam a slobodám, ktorej hlavným predmetom je vyslovenie porušenia označených subjektívnych práv a zrušenie namietaného zásahu.

VI.

Finančné zadost'učinenie

21. Sťažovateľ si v ústavnej sťažnosti uplatnil voči najvyššiemu súdu aj nárok na finančné zadost'učinenie 10 000 eur. Táto suma podľa názoru sťažovateľa reflektuje jeho nemajetkovú ujmu.

22. Cieľom finančného zadost'učinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo, a to spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen deklaráciu porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva.

23. Zohľadňujúc predovšetkým charakter porušenia základných práv sťažovateľa podľa ústavy a práv podľa dohovoru (procesne vadný postup najvyššieho súdu pri rozhodovaní o sťažovateľovej väzbe), dospel ústavný súd k záveru, že vyslovenie porušenia uvedených práv predstavuje dostatočné zadost'učinenie pre sťažovateľa. Preto sťažovateľovi primerané finančné zadost'učinenie nepriznal (bod 4 výrokovej časti nálezu).

VII.

Trovy konania

24. Sťažovateľ si uplatnil nárok na náhradu trov konania. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľa ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov [§ 1 ods. 3, § 11 ods. 3, § 13a ods. 1 písm. a) a c), § 16 ods. 3 a § 18 ods. 3 vyhlášky]. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2022 je 193,83 eur a hodnota režijného paušálu je 11,63 eur. Sťažovateľovi vznikol nárok na náhradu trov konania za dva úkony právnej služby uskutočnené v roku 2022 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie sťažnosti ústavnému súdu). Ústavný súd preto priznal sťažovateľovi náhradu trov konania v sume 410,92 eur.

25. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je najvyšší súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľa (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 Civilného sporového poriadku) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu (bod 3 výroku nálezu).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 27. apríla 2023

Robert Šorl
predseda senátu